

Časopis pro moderní filologii a Vladimír Šmilauer (1939–1951)

Martina Šmejkalová (Praha)

THE JOURNAL FOR MODERN PHILOLOGY AND VLADIMÍR ŠMILAUER (1939–1951)

The article analyses the influence of Vladimír Šmilauer on the character of the Journal of Modern Philology (Časopis pro moderní filologii, ČMF). Šmilauer was associated with the Journal for Modern Philology as an author and an editor for Slavic studies (1939–1951). The article describes the main linguistic/philological topics contributed to the magazine by Šmilauer (Slovak studies and the history of the Slovak language, new Czech, e.g. orthography, reports on foreign literature, etc.). The period of Šmilauer's work at the ČMF falls into a time of socially problematical political systems: the Nazi protectorate after 1939 and the communist terror after 1948. On the example of the case of Šmilauer, we will show how and when political systems were directly reflected in the philological content of the Journal for Modern Philology.

KEYWORDS

Vladimír Šmilauer, Journal for Modern Philology, history of linguistics, history of philology, onomastics, Slovak studies, phonetics, grammar, bibliography

KLÍČOVÁ SLOVA

Vladimír Šmilauer, Časopis pro moderní filologii, dějiny lingvistiky, dějiny filologie, onomastika, slovákistika, fonetika, gramatika, bibliografie

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2023.1.7>

1. ÚVODEM¹

Když v roce 2011 analyzoval Petr Čermák u příležitosti stého výročí založení *Časopisu pro moderní filologii* (dále ČMF nebo *Časopis*) jeho dosavadní vývoj (Čermák, 2011), neopomněl zmínit ani skutečnost, že „nesmírný význam měl pro Časopis také Vladimír Šmilauer jednak jako redaktor pro slavistiku, jednak jako autor obrovského množství příspěvků“ (ibid., s. 13). V tomto článku si klademe za cíl probrat Šmilauerův podíl na historické podobě *Časopisu* podrobněji.

1 Tato publikace vznikla za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy — Institucionální podpora dlouhodobého rozvoje výzkumných organizací — Cooperatio HUM/Linguistics / Linguistics — Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta (2023). Poděkování za jazykovou a formální korekturu: Bc. Marek Bajger a Bc. Tereza Valachovičová. Práce používá data, která poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>), podporovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt č. LM2018101).

Motivací pro naše ohlédnutí je především fakt, že si letos připomínáme čtyřicet let od Šmilauerova úmrtí (1895–1983). Ačkoliv značná část Šmilauerovy odborné činnosti byla již zmapována (Šmejkalová, 2015; tam i další sekundární literatura a soupis bibliografie), stále existují oblasti, jež lze dále detailněji analyzovat. Důvod je třeba vidět v neobyčejné rozsáhlosti filologického odkazu Vladimíra Šmilauera, v jeho masivní literární produkci a v mnohostranných aktivitách edičních, redakčních či recenzentských.

S *Časopisem pro moderní filologii* byl Šmilauer přímo spjat po dobu dvanácti let (1939–1951), což je dlouhý životní úsek vyžadující samostatné zpracování nejen z hlediska vývoje lingvistiky, resp. filologie. Časově totiž spadá interval Šmilauerova působení v *ČMF* do období společensky složitých politických systémů: nacistického protektorátu po roce 1939 a komunistického teroru po roce 1948. Na Šmilauerově případu ukážeme, jak a kdy se politické poměry promítaly přímo do filologického obsahu *ČMF*.

2. METODOLOGIE

K dosažení stanoveného cíle sloužily jednak komparace a syntéza dosavadních poznatků sekundární literatury, jednak obsahová analýza primárních textů. Hlavními primárními zdroji byly prvořadě — s ohledem na vymezený prostor — *Časopis pro moderní filologii* a v menší míře materiály uložené v osobním fondu Vladimíra Šmilauera (Literární archiv Památníku národního písemnictví). Za primární zdroje pokládáme i vydané soubory administrativních nebo epistolárních dokumentů (pro potřeby tohoto článku jsme vybrali titul Machek, 2011, neboť Machek byl jedním z nejbližších Šmilauerových kolegů a přátel).

K pojednávanému problému budeme přistupovat chronologicky. Tím se zároveň pokusíme vyskládat strukturovanou mozaiku těch filologických témat, která Šmilauer na stránky *Časopisu* postupně vnašel — ať už zprostředkovaně prostřednictvím recenzí a citací svých děl jinými autory, nebo přímo jako autor vlastních článků a konečně i jako člen redakční rady *Časopisu*.

3. K OSOBNOSTI VLADIMÍRA ŠMILAUERA

Šmilauer byl pro práci v redakční radě *ČMF* výborně predisponován přinejmenším ze tří důvodů. Prvním byla jeho dosavadní zkušenost s redakční prací v časopise *Pravopisný poradca*, slovenské příloze časopisu *Typografia*, a neformální spolupráce s redakcí *Naší řeči*. Je pozoruhodné, že poprvé je jeho jméno oficiálně uvedeno mezi redaktory *Naší řeči* i mezi redaktory *ČMF* v jednom a téže roce, a sice v roce 1939.

Druhým důvodem byl Šmilauerův zájem o světovou i domácí odbornou literaturu, který projevil již při sestavování bibliografie české lingvistiky v meziválečném období a který následně uplatnil za protektorátu Čechy a Morava v bibliografické komisi *České akademie věd a umění* (ČAVU). V důrazu na referenční činnost představoval Šmilauer typ vědce, který v ohromujícím, dnes již nevídaném rozsahu šířil informace o odborných událostech a nových publikacích relevantních pro filologickou obec. Z určitého úhlu pohledu dokonce můžeme uvažovat o didaktické intenci těchto

prací — připomeňme, že po dlouhou dobu byli cílovou čtenářskou skupinou ČMF nejen akademici, ale rovněž středoškolská učitelé,² a že zároveň dostupnost odborné literatury byla velmi omezená — knihy byly zakupovány pro univerzitní knihovnu, pro seminární knihovny na fakultách a konečně pro soukromé sbírky (např. Weingartova knihovna na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, Jankova soukromá knihovna a další). Bez tohoto zdánlivě banálního uvědomění se neobejdeme, pakliže chceme v plné míře ocenit důležitost referenčních a rešeršních aktivit vykonávaných příspěvateli *Časopisu* (o tom též Čermák, 2018, s. 84–85).

Třetím důvodem pak byly Šmilauerovy dovednosti jazykové — četl v mnoha jazycích a aktivně, plynně ovládal němčinu, již vystudoval na Filozofické fakultě UK. Vynikající byly i jeho schopnosti organizační (viz v 60. letech založení „Šmilauerovy“ onomastické školy).

Naopak patrně okolnostmi (úmrtí slavisty Miloše Weingarta, † 12. ledna 1939) bylo vynuceno, že mu byl přidělen referát pro slavistiku, neboť Šmilauera bychom jako slavistu označili až v druhé řadě. Vedle komplexního posouzení jeho publikační činnosti (jeho původní slavistické práce se zabývaly ponejvíce slovenštinou) lze pro tento názor argumentovat i historií Šmilauerova graduačního růstu. Ačkoliv měl na výběr mezi bohemistikou a slavistikou, habilitoval se v oboru bohemistiky (1933), ve stejném oboru získal i mimořádnou profesuru (1938).

4. PRVNÍ POLOVINA LET TŘICÁTÝCH: PRVNĚ NA STRÁNKÁCH ČASOPISU PRO MODERNÍ FILOLOGII A SLOVENSKÁ JAZYKOVÁ OTÁZKA

Dříve, než vstoupil do redakce, odrážela se Šmilauerova publikační činnost, a tím i tehdejší aktuální filologická témata, v citacích a recenzích jeho prací. První závažný politický konflikt, k jehož řešení byla přivolána lingvistika jako objektivní arbitr, byl vyvolán spory o územní celistvost Slovenska, resp. spory o národnostní postup jeho historického osídlení.

Problém jsme podrobně představili již v Šmejkalová, 2015,³ nyní se zaměříme na to, jak byl projektován v ČMF. První Šmilauerovou větší studií, již ČMF zaregistroval, byly *Slovenské střídnice jerová a změna e, ě [na] a, o* z roku 1930. Ve studii se Šmilauer (1930) vyrovnával s názorem maďarského slavisty Jánose Melicha, který tvrdil, že původní jerová střídnice ve slovenštině byla *e*, zatímco střídnice *a* a *o* byly až změny pozdější (Stanislav, 1931). Toto Šmilauer odmítl, upozornil na důležitost zeměpisného (dialektologického) pohledu a u střední slovenštiny podal výklad, že slabý i silný *jer* splynuly v jednu hlásku a že na její další vývoj působila znělost souhlásky předcházející a palatálnost souhlásky následující. Prakticky okamžitě vychází v ČMF recenze Jána Stanislava (Stanislav, 1931), jenž kritizuje oba výklady a připojuje buď dílčí poznámky (tvar *domek* v rozporu se Šmilauerovým poznatkem byl znám z okolí Liptova), nebo poznámky koncepční povahy (kvantitativně nedostatečný pramenný materiál, zanedbání

2 Již k prvnímu roku vydávání ČMF lze dohledat ve výročních zprávách středních škol známý o objednávkách tohoto nového časopisu.

3 Tam zejm. kapitola „Orava, Spiš a Liptov“.

foneticko-fonologických vlivů). Touto recenzí se *Časopis* připojuje k tehdejším výbušným lingvistickým diskusím, které na pozadí rekonstrukce hláskových a lexikálních jevů otevřely obecnější otázky týkající se původu a vývoje slovenštiny.⁴

V dalších ročnících Šmilauerova lingvistická autorita prudce stoupá. V roce 1933 jeho příznivec Miloš Weingart recenzuje na stránkách *ČMF* proslulé dílo české a slovenské onomastiky *Vodopis starého Slovenska* (Weingart, 1933, ad Šmilauer, 1932), dílo, které mělo mimořádný význam pro „historický zeměpis Slovenska“ a „dějiny slovenštiny“ (Weingart, 1933, s. 310). Témata z oblasti slovenského historického hláskosloví a z historické onomastiky rezonují v *ČMF* ještě v roce 1934 a v roce 1935 (např. Weingart, 1935). Šmilauerovy lingvistické názory postupně dobývají pozici referenčních rámců, jež intertextově komunikují se stále se rozšiřujícím okruhem badatelů.

Časopis svým obsahem v těchto letech přispívá rovněž k řešení „největšího československého problému“, který měl silně sociolingvistický charakter, totiž jsou-li východoslovenská nářečí od původu slovenská, či zda jsou původu polského. To byla velmi ožehavá problematika, neboť se od lingvistických analýz očekávala odpověď na povýtce geopolitickou otázku. *ČMF* proto v roce 1934 s odkazem na Šmilauerův *Vodopis* referuje o knize J. Stanislava *Liptovské (sic!) nářečia* (Weingart, 1934a, ad Stanislav, 1932, podobně W[eingart], 1936b) a dále o Šmilauerově článku *Bol Spiš v XIII. století polský?* (Šmilauer, 1933), v němž Šmilauer polský původ Spiše vyvrátil (Weingart, 1934b).

V témže roce se také v *ČMF* objevuje jedna z mála studií, která se inspiruje Šmilauerovým výzkumem, ale zároveň je nezastíraným kontrapunktem k pozitivistickým historicko-srovnávacím principům, jež Šmilauer ve své vědecké práci zastával. Jejím autorem byl člen *Pražského lingvistického kroužku* Ludovít Novák (Novák, 1934⁵), což také vysvětluje, proč byl text psán francouzsky. Je všeobecně známo, že francouzština fungovala v odborné komunikaci *Kroužku* jako jakási *lingua franca*. Mnohožazyčný formát *Časopisu* také studiím psaným v cizím jazyce dozajista vyhovoval lépe než kupříkladu *Naše řeč*, ačkoliv je nutno přiznat, že důvodů, proč by v českém (československém) časopise v éře samostatného Československa museli na své česky/slovensky psané práce reagovat Čech a Slovák francouzsky, asi mnoho nenajdeme. Tím pádným důvodem by snad mohla být situace, kdy autor takové statě chtěl na poměrně úzkém materiálovém vzorku demonstrovat nějaký nadobsahový a metalingvistický přístup. A to právě se ve 20. ročníku *ČMF* stalo. Novákova studie se neodchyluje od ústředního tématu posledních pěti let, tedy zkoumání vývoje slovenského jazyka, ale vnáší do *ČMF* tehdy ještě relativně mladý zorný úhel fonologicko-strukturální. Vrací se znovu k otázce slovenských střídnic, diskutuje s přístupy Šmilauerovými, Machkovými i Stanislavovými a na příkladech výpůjček z maďarštiny a němčiny vyvozuje možné schéma vokálního systému střední slovenštiny.

4 Daleko ostřeji se Šmilauerem na jiné platformě o témže tématu polemizoval Ludovít Novák; i moderní teorie přiznávají komplikovanost procesu zániku a vokalizace jerů ve slovenštině, srov. např. respektované práce klasiků žánru E. Paulinyho (Pauliny, např. 1963) nebo R. Krajčoviče (Krajčovič, 1988, s. 26–27), nověji se tématu věnoval S. Habijanec (2008).

5 K tomu srov. též Ondrejovič, ed., 2011.

Téma historie slovenského jazyka *Časopis* neopouští ani v následujícím ročníku. Naléhavě se opakuje, že jazyková minulost Slovenska není dosud zpracována, vyhledávají se památky neliterární povahy pro popsání nejstarších vývojových stadií slovenštiny. Šmilauerova heuristická metoda je dávana za vzor, když se podtrhuje důležitost primárního jazykovědného výzkumu slovenských listinných pramenů (tehdejší terminologií tzv. „slovenik“⁶, Weingart, 1935, 1936b), snáší se doklady pro původnost slovenských jazykových prostředků, anebo proti ní, diskutuje se o sporných otázkách slovenského hláskosloví (Trávníček, 1935) a podobně. *Časopis* také podává zprávu o II. sjezdu slovanských filologů v roce 1934 ve Varšavě, kde se o otázce slovenských a polských jazykových etymologií pojednávalo až nenávistně (Stanislav, 1935).

5. PŘEDVÁLEČNÉ OBDOBÍ: REDAKTOR SLAVISTICKÉ ČÁSTI ČASOPISU PRO MODERNÍ FILOLOGII A VÝZKUM NOVÉ ČEŠTINY

V druhé polovině 30. let *Časopis* pozvolna opouští slovenské téma. V souladu se všeobecně vzrůstajícím zájmem o současný jazyk (o tom i W[eingart], 1936a, s. 199) vnáší do odborné diskuse téma novočeské, a to mimo jiné prostřednictvím Šmilauerova často citovaného článku *Co se změnilo za padesát let v českém pravopise* (Šmilauer, 1936a, 1936b). V něm Šmilauer detailně představil změny, jež byly provedeny v českém pravopise od vydání *Pravopisného ukazatele* J. Wenzla (k vydání připravili František Bílý a Julius Roth, 1886) přes pozdější vydání oficiálních *Pravidel* v roce 1902 až do vydání z roku 1924 („86 — 02 — 04 — 13 — 17 — 21 — 24“;⁷ Šmilauer 1936a, s. 121).

Tato programová studie odrážela zřejmě přípravné práce na *Pravidlech českého pravopisu* — Šmilauer uvádí, že *Pravidla* měla být vydána „letos“ (ibid., s. 120). V důsledku změny politických poměrů však *Pravidla* vycházejí po mnoha peripetiích, které již byly popsány jinde, až v roce 1941.

Jedná se o první Šmilauerovu studii napsanou přímo pro *Časopis* — uvážíme-li, že v té době bylo Šmilauerovi již 41 let, je to poměrně pozdě. Tato skutečnost má ovšem snadné vysvětlení — Šmilauer působil od roku 1923 na Slovensku, publikoval na tamních vědeckých platformách (zejména v časopise *Bratislava*) a do Prahy se napevno vrátil až v roce 1938. Víme také z archivních dokumentů (citovány in Šmejkalová, 2015), že právě v tomto období Šmilauer intenzivně pracoval na novočeské mluvnici (z ní rozsáhlá nauka o tvoreni slov byla hotova již v roce 1937, avšak řízením osudu byla — jak známo — vydána až v roce 1971). Studie zabývající se novočeským pravopisem se z tohoto hlediska jeví jako logický vedlejší produkt mluvnice právě vznikající.

Šmilauerův výklad vyvolal ostrou kritiku Bohuslava Havráneka ve *Slově a slovesnosti* (Havránek, 1937) a zařadil se tím mezi první rozbušky konfliktu, který přetrval až do Havránkovy smrti (1978). Z četných Havránkových připomínek zmiňme snad jen tu,

6 Současný význam je „týkající se Slovinska“ (*Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2023). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v.v.i. Cit. 25.3.2023. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>). Weingart měl na mysli *týkající se Slovenska* (Cit. 25.3.2023. <<https://psjc.ujc.cas.cz/>>, dotaz „slovenikum“).

7 Data vydání *Pravidel*. Pozn. M. Š.

kteřá se týká metodologie a která — právem — napadá jednak směšování pohledu pravopisného a tvaroslovného a jednak neúplnost pořízených excerpce: „Šmilauerův soupis bohužel není bezpečným podkladem a spolehlivou pomůckou“ (ibid., s. 127).

I další publikace na stránkách ČMF jsou orientovány k současnému jazyku; jako příklad lze uvést recenzi Stanislavovy *Československé mluvnice* (Šmilauer, 1938). Recenzovaná Stanislavova syntéza (Stanislav, 1938) měla ambici zaplnit bílé místo dobového mluvnictví — pro český jazyk byly dosud k dispozici pouze historizující mluvnice Gebauerovy, resp. Gebauerovy–Ertlovy nebo Gebauerovy–Trávníčkovy. Pro slovenštinu se jednalo o mluvnici vůbec první, přestože — v daném období pochopitelně — respektovala oficiální doktrínu o jednotném československém jazyce a slovenštině se věnovala převážně z hlediska dialektologie, resp. z hlediska krátkých výkladů o vývoji slovenštiny. Fonetickou část pro ni napsal Bohuslav Hála, progresivní novinkou byly výklady fonologické. Naopak rozsáhlé výklady českého historického hláskosloví a české historické mluvnice působí v mluvnici slovenštiny cizorodě. Toho si ale Šmilauer nevšímá a ve své recenzi se soustředí ponejvíce na jevy, jež mají povahu detailu. Ještě v roce 1938, rok před vystoupením Slovenska z česko-slovenského svazku, se tím ČMF hlásí k pravdivosti myšlenky jazykového čechoslovakismu.

Na titulním listu 25. ročníku *Časopisu pro moderní filologii* (1939) se poprvé objevuje Šmilauerovo jméno jako odborného redaktora pro slavistiku.

Dalším velkým tématem, které bylo jeho zásluhou podporováno, bylo téma bibliografické, tedy téma, které Šmilauerovi leželo na srdci už od počátku 30. let 20. století (Šmilauer, 1939). Nevstupoval ale na zelenou louku — tradici referujícího periodika založil ČMF už v dobách Jankových. Je jednoznačné, že pozici přispěvatele získal Šmilauer díky přátelství s Milošem Weingartem. Šmilauerovy první Zprávy jsou uvedeny těmito slovy redakce: „Památku Weingartovu uctíme [...] i tím, že budeme k spolupráci hojně přibírat jeho odchovance: počátek činíme již v tomto čísle.“⁸

Do dějin *Časopisu pro moderní filologii* se tedy zapisuje rok 1939 jako rok, který předjal budoucí gejzíry zpráv a recenzí uveřejňovaných pravidelně v tomto listě a naplňujících Šmilauerovu dávnou ideu: referovat o všech knihách, studiích, setkáních, sjezdech a dalších filologických počinech, publikovat i anotace kvalifikačních prací a podobně.

Jen za rok 1939 uveřejnil Šmilauer několik zpráv širokého tematického rozpětí. Byly to zprávy reagující na publikace Havránkovy, Flajšhansovy, Machkovy, Novákovy nebo Šimkovy: *Jazyk Máchův*,⁹ *Kollárova Rozprava o slovanské vzájemnosti a její osudy*,¹⁰ *Husův pravopis a jazykové zvláštnosti*,¹¹ *Husova betlémská kázání*,¹² *Učení M. Jana Rokycany*¹³ a konečně *Vznik slovanského počátečního ch*.¹⁴ Dále Šmilauer referoval o vě-

8 Zprávy — úvod, ČMF, 25, 1939, s. 372.

9 Ad Bohuslav Havránek ve sborníku *Torso a tajemství Máchova díla*.

10 Ad Slovanská vzájemnost 1836–1936. Sborník prací k 100. výročí vydání *Rozpravy Jana Kollára o slovanské vzájemnosti*.

11 Ad K. Novák, *O Husově pravopise a zvláštnostech hláskoslovných a tvaroslovných*.

12 Ad Mag. Io. Hus, *Sermones in Bethlehem 1410–1411*. Ed. V. Flajšhans.

13 Ad F. Šimek, *Rozpravy České akademie*.

14 Ad V. Machek, *Untersuchungen zum Problem des anlautenden ch- im Slavischen*.

deckých pracích z oborů filologicko-historických nebo o teoretických připomínkách k vznikajícímu *Příručnímu slovníku jazyka českého* (Šmilauer, 1939).

Z tohoto výčtu lze vyvodit dvě skutečnosti. První, že v souladu se všeobecným vzepětím národního uvědomění po ustanovení protektorátu Šmilauer opouští svá velká „slovenská témata“ a obrací svou pozornost k historii českého jazyka a literatury. Druhou, že počínaje rokem 1939 není možné jmenovitě probrat veškeré Šmilauerovy příspěvky uveřejněné v *Časopise pro moderní filologii*, nemá-li tento článek být buď prostým výčtem témat, anebo nemá-li nabýt hrozivého rozsahu. Budeme si proto všimnout jen hlavních tematických akcentů.

Co se týče organizace vědy a jejích „skrytých dějin“, ČMF registruje založení *Společnosti pro slovanský jazykozpyt*. Ve zjevné narážce na ideje prosazované *Pražským lingvistickým kroužkem* se *Časopis* staví spíše za tradiční lingvistické metody a odmítá apriorismus, dogmatismus, autoritářství a sektářský duch.¹⁵ Zřetelné vyjádření vztahu *Společnosti* k „novým“ lingvistickým směrům přinesl ČMF ve svém 22. ročníku (W[eingart], 1936a, s. 199), když citoval právě Vladimíra Šmilauera a jeho slavnostní řeč u příležitosti 60. narozenin Emila Smetánky: „Na nové směry [se] nedíváme jako na zjevení, jako na něco zcela nového, co by bylo v rozporu s metodami dosavadními (*sic!*) nebo dokonce jejich negací.“ Připomenuta byla nutnost organického navazování na starší, etablované metody, jak to dokázala například lingvistika germánská a románská (*ibid.*).

6. PROTEKTORÁT: PROCUL NEGOTIIS?¹⁶ ČESKÝ ČASOPIS FILOLOGICKÝ

Vlastní Šmilauerova autorská tvorba pro ČMF odráží skutečnost, že plánovaná monografická novočeská mluvnice nemohla ve změněných poměrech vyjít.¹⁷ Šmilauer proto navazuje na své slovotvorné studie v *Naší řeči* a rovněž pro *Časopis pro moderní filologii* píše sérii článků z oblasti tvoření slov.

První je studie *Tvoření slov suffixem -ule* (Šmilauer, 1940). Úvodem Šmilauer optimisticky předznamenává: „V nenapsaných dosud dějinách české vědecké terminologie¹⁸ budou i velmi zajímavé kapitoly o tom, jak se k hromadnému tvoření termínů užívá někdy slovotvorných prostředků předtím omezených na několik málo slov“ (*ibid.*, s. 193). Po kontrastivním (na materiále slovanských jazyků) a diachronním (Klaret) pojednání vztáhl Šmilauer svůj výklad k preslovské terminologii a ze známého Preslova *Navržení soustavy...* vy excerpoval výrazy, které Presl vytvářel analogicky podle známých termínů jako *ochechule* nebo *mihule*; zmiňme alespoň půvabné *bahňule*¹⁹ — žije v bahně, *poloužule* — žije po loužích nebo *hnojule* — žije v hnoji. V zá-

15 ČMF, 21, 1935, s. 350.

16 Šmilauer Machkovi, 23. dubna 1942 (Machek, 2011, s. 824).

17 Zvláště je, že Trávníčkova *Stručná mluvnice* v několika vydáních ano.

18 Úkol sepsat „dějiny české vědecké terminologie“ nebyl dosud splněn a diachronně uchoopená slovotvorba termínů byla dosud podána jen výběrově.

19 Např. *Navrženj saustawy žiwocichů dle tříd, řádů a rodů, a spolu pokus zčeštěnj potřebných w žiwocištvu názwů*. In *Krok. Weřegný spis wšenuučný pro Wzdělance národu Česko-Slowan-*

věru si povšiml i dalších zdrojů, např. Jungmannova slovníku (*křivule*). V kontextu Šmilauerovy vědecké činnosti nebyl tento příspěvek ojedinělý, nýbrž tvořil jednotu s jeho dalšími, dodnes citovanými terminologickými studiemi. Pro předmět našeho článku je důležité zjištění, že v roce 1940 přispívá *Časopis* k udržení národní morálky články odkazujícími hluboko do dějin českého jazyka a písemnictví a poukazujícími na bohatost slovtvorných postupů při tvorbě nových termínů v češtině.

Z žánru *Zpráv* vybíráme následující okamžiky (je třeba je číst očima historického kontextu roku 1940): byly to referáty o transliteraci cyrilského písma do latinky nebo o bibliografii našich styků s Jihoslovanou, a dokonce zpráva o lidové slovesnosti vyličené Bedřichem Václavkem.²⁰ Téměř dvacítku zpráv podobného zaměření přinesl *Časopis* i v roce 1941.

Samostatnou otázkou je, jak vypadala dramaturgie slavistické části ČMF poté, co se stal Šmilauer redaktorem. „Sociolog literatury“ Karel Krejčí uvedl ve 26. ročníku ve zjevně jinotajné narážce svůj diachronní výklad významu slova *vlast* v článku *Svaté jméno vlasti (Ach zemi krásnou, zemi milovanou, kolébku mou i hrob můj, matku mou, vlast jedinou i v dědictví mi danou, šírou tu zemi, zemi jedinou!)* (Krejčí, 1940; upraveno), nicméně vedle historických témat ČMF ale neodstoupil ani od otázek současného jazyka — jeho pozornost tak nemohla neupoutat *Stručná mluvnice česká* Františka Trávníčka (ČMF, 28, 1942) a podobně.

Na druhou stranu měla Šmilauerova slavistika potíže: někteří autoři, jako např. Josef Kurz, měli problémy s publikováním a známé jsou i případy tragické: např. Josef Páta (popraven 24. června 1942) připravil již v roce 1939 *Drobný příspěvek k studiu slovanských osobních jmen*, který mohl být z očividných důvodů otištěn až po osvobození (Páta, 1946, k tomu noticka J. Janka).

Problémy měl přirozeně i časopis jako celek, jak víme z poválečného prohlášení J. Janka: „Časopis pro moderní filologii měl stále potíže s censurou, škrtaající bez zřetele k souvislosti polské, pak i ruské a jihoslovanské, nejinak anglické citáty a jména autorů, příslušníků „nepřátelských“ národů, v titule nesnesla ani slova *anglický*.“²¹ Už několikrát jsme ale na dokladech ukázali (např. v Šmejkalová, 2010), že bezprostředně poválečná optika — z lidského hlediska přirozeně — nedokázala situaci v různých oblastech protektorátního života popsat zcela plasticky, a že dokonce ani my s dlouhým časovým odstupem nedokážeme některá fakta vyložit. Tak například Josef Janko v prvním poválečném čísle ČMF píše, že redakce od roku 1939 měla vědět o tom, že Páta je vyslýchán gestapem kvůli svému vztahu k Lužici. A přesto se ještě v 27. ročníku ČMF objevuje Pátův článek *O bulharských jazykových pracích, zejména mluvnických* (Páta, 1941), v dubnu 1942 článek *Nové příspěvky k životu a dílu J. V. J. Michla-Drašara* (Páta, 1942). K další Jankově poznámce, totiž že cenzura škrtila „anglické citáty a jména autorů“, lze uvést na pravou míru, že angličtina si určitě své zastoupení udržela, byť v menší míře než před válkou. Větší prostor v *Časopise*

skeho, část *Hmyzové*, 1831, s. 253.

20 Zprávy, ČMF, 26, 1940, s. 485–492.

21 Archiv AV ČR, Praha, fond ČAVU, inv. č. 237, signatura III C 113, karton 181. Očistná komise III. třídy ČAVU. Dotazníky členů III. třídy o činnosti za okupace. Příloha k dotazníku o činnosti za okupace, Josef Janko. Cit. dle Šmejkalová, 2010, s. 220–221.

si vydobyla naopak čeština, o níž víme, že byla domácí inteligenci v pečlivě vytyčených mantinelech ponechána tak trochu jako neškodná hračka (Šmejkalová, 2017). Dokonce i článek, který poukazoval na „eminentní význam“ učení *Pražského lingvistického kroužku* pro výuku jazyka (Čada, 1942–1943, s. 121), bychom asi v lednu 1943, pouhý půlrok po největším masakru civilních obyvatel na území protektorátu, nečekali.

Už bylo několikrát pojednáno o tom, že *Časopis pro moderní filologii* pod nátlakem podstoupil v roce 1942 fúzi s *Listy filologickými* (LF). Přestože se podle primárních pramenů zdá, že redakce měla na výběr, zda časopis zastavit, či přijmout návrh sloučení, většinový názor autorů a redaktorů byl patrně jednotný — dál je potřeba pracovat: „Vědeckých úkolů je tak nesmírné množství a našeho dnešního procul negotiis třeba využít co nejintenzivněji.“²²

Nové uspořádání navrhl v srpnu 1942 Bohumil Ryba (o tom již Čermák, 2018, s. 86), a to tak, aby se hlavním redaktorem stal Josef Janko a odbornými redaktory paritně tři redaktori ČMF a tři redaktori LF: Hýsek, Kopal, Machek, Ryba, Šmilauer a Trnka.²³ K tomu je třeba doplnit, že na titulním listu nově vzniklého *Českého časopisu filologického* se objevuje i jméno Viléma Mathesia.

Již Čermák konstatoval, že válku časopis, nyní tedy přejmenovaný na *Český časopis filologický* (ČČF), „prožil v naprostém provizoriu“ (ibid., s. 86). Obsah 1. ročníku ČČF byl vedle odborných rozhodnutí ovlivněn i tím, že bylo nutno otisknout větší část tzv. Mathesiova sborníku, jenž za protektorátu z důvodu cenzury nevyšel.

O zastoupení české filologie máme doklad přímo v epistolární komunikaci Šmilauera s Václavem Machkem:

„Děkuji za laskavé zprávy o Tvém čísle ČČF. Já jsem bohužel na téměř celý ročník vyrazen. Z ČMF zbyla většina Mathesiova sborníku, z něhož bylo dovoleno do minulého ročníku pojmouti jenom část. Dvě ze tří mých čísel budou jím naplněna úplně, třetí aspoň zčásti. Budu míti tedy jenom drobnosti bohemistické (zprávu o Krejčího Latinských ozdobách u Paprockého [...] a o Flajšhansově edici Husa [...]). Při bohemistice budu musít zůstat i nadále. Mám tu několik pro tiskárnu připravených věcí slavistických, které Ti upřímně nabízím pro Tvá čísla: 1. především poslední článek Hujerův, určený pro Mathesiův sborník, ale do něho již nezařazený (došel velmi pozdě); jsou to etymologie slov spáti a bdítí s cennými výklady obecnými; to je věc, která jistě musí být v Časopise otištěna; rozsah asi 4 stránky [...]; 2. dále několik zpráv Kurzových, a to: a) o Vašicově vydání „Obrany slovanského písma“ [...]; b) o Zeitschriftu für slav. Philologie xvii.2 [...]; c) o Idg. Jahrbuch 1939 [...]; d) o Vasmerově „Die alten Bevölkerungsverhältnisse Russlands“ [...]. Dohromady je toho od Kurze asi na 2 a půl strany petitu. Ostatní slavistica nejsou dnes schopna tisku.“²⁴

22 Šmilauer Machkovi, 23. dubna 1942 (Machek, 2011, s. 824).

23 Ryba Machkovi, 7. srpna 1942 (Machek, 2011, s. 709).

24 Šmilauer Machkovi, 8. října 1942 (Machek, 2011, s. 828).

Důležité je, že ČČF byl úzce navázán na vědecké komise ČAVU, jež také mohla za války pracovat a poskytovat tak útočiště²⁵ vysokoškolským filologům, kteří byli od roku 1939 na nucené dovolené.

Co se Šmilauera a slavistiky týče, v prvním ročníku ČČF (1942–1943) zpracovává Ivan Poldauf téma slovesného vidu v nové češtině, Vladimír Skalička téma druhého slovesa ve větě (z pozic spíše obecnělingvistických; ale rovněž i z pozice češtiny), Vladimír Šmilauer téma adnominálního genitivu v češtině a František Trávníček téma adjektivních dvojic *obecný a obecní*; z větších zpráv pak V. Šmilauer recenzuje Karla Krejčího již řečené *Latinské ozdoby v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohohol*; abychom mluvili jen o prvním čísle ročníku. Ideovému imperativu „protektorát v rámci Říše“ mohl vyhovovat článek F. M. Bartoše *Německá legenda o svatém Václavu a její předloha* v pátém čísle prvního ročníku. V dalších číslech se pojednává o tehdy aktuální problematice zvukové stránky jazyka — a takových příspěvků je několik (Bohuslav Hála v té době v České akademii věd a umění inicioval založení ortoepické komise, srov. Šmejkalová, 2017). V šestém čísle pak byl prostor věnován převážně klasické filologii, což je zaměření, které mohlo duchu nacistické ideologie konvenovat.

V druhém ročníku se slavistických příspěvků dotýká úvaha Julia Heidenreicha (jinde jsme doložili jeho umírněný aktivismus v prorežimním časopise *Vychovatel v Čechách a na Moravě*, Šmejkalová, 2010) *K slovesné výbavě mladých děl Komenského* nebo studie Josefa Straky *Přípony -ch a -š v našich příjmeních* (studie na pokračování se jako leitmotiv vine téměř všemi vydanými čísly ČČF). Zároveň se v prvním čísle 2. ročníku dozvídáme o tom, že Mathesius se pro nával jiných povinností vzdává redigování anglistické části ČČF, jeho místo zaujímá Bohumil Trnka (tam s. 39).

Již roku 1944 začíná v Českém časopise filologickém éra Šmilauerových třicítek, čtyřicítek či padesátek „zpráv“ — kritických útvarů referujících o aktuálních filologických počinech (o tom např. Povejšil, 1999, s. 66). Padesátka krátkých zpráv z roku 1943–1944 (2. ročník) se týká Mathesiovy přelomové práce *Řeč a sloh*, dále aktuálních prací germanistických či romanistických, obhajoby mladogramatických přístupů vůči apriorně negativnímu hodnocení z pozic „nové“ jazykovědy, důležité otázky systemizace školského jazykovědného názvosloví a podobně. Byly to často velmi drobné útvary (některé měly sotva pět — šest řádek), které však pregnantně vystihovaly jádro sdělení a hlavní přínos recenzované publikace. To je obdivuhodná dovednost, díky níž můžeme bez obav tyto recenzní miniatury nazvat mistrovskými. Šmilauer uvažuje nad nezávadnými tématy, jako např. nad prací Karla Pekárka *Starozlínské pověsti a lidové povídky*,²⁶ nad Fenclovou *Raddou zhovadilých zvířat a ptactva z roku 1528*,²⁷ nad F. M. Bartošovou studií *Ze*

25 Už hodně bylo napsáno o tragickém osudu historika Josefa Šusty, jenž provedl ČAVU náročným obdobím protektorátu a v důsledku poválečných obvinění spáchal 27. května 1945 sebevraždu. Nebýt ale Šustovy záštity, patrně by nemohly za protektorátu pracovat odborné komise ČAVU — ortoepická, dialektologická, lexikografická, pro staroslověnský slovník, jungmannovská, bibliografická a další.

26 Úvahy, ČČF, 2, 1943/44, s. 28–30.

27 Vyd. a úvod napsal V. Flajšhans. Archiv pro bádání o životě a díle J. Dobrovského 5, 1942. ČČF, 2, 1943/44, s. 116. (Drobné zprávy)

spisovatelských počátků Husových;²⁸ činnost protektorátní dialektologické komise ČAVU reflektuje Šmilauerem zachycená kolektivní práce *Pravidla pro vědecký přepis dialektických zápisů*.²⁹

Bezprostředně po válce pokračují zprávy odrážející zájem o dialektologii, který byl rozvíjen na půdě ČAVU už v období protektorátu, a zprávy referující o vývoji sovětské lingvistiky nebo ruské lexikografie (viz dále).

7. LÉTA POVÁLEČNÁ A PO ROCE 1948: „LEGIONY REFERÁTŮ“,³⁰ STOVKY A PADESÁTKY ZPRÁV

Po osvobození vychází poslední čísla *Českého časopisu filologického*,³¹ v roce 1946 pak Šmilauer na stránkách znovuobnoveného *Časopisu pro moderní filologii* referuje jednak o *Směrnících pro vydávání starých rukopisů tiskem*, na nichž se rovněž pracovalo v době protektorátu,³² jednak o nově vydaných pracích literárních či slavistických.³³

Poslední roky v redakci ČMF Šmilauera zastihují v plné tvůrčí síle. Publikuje až hekticky, takže přehled jeho publikací na stránkách ČMF můžeme demonstrovat na nejvyšší příkladově. Při analýze publikační produkce např. v období revolučního roku 1948 zjišťujeme, že vytvořil téměř sedmdesát publikací různé závažnosti; „mandely“ a „padesátky“ výkladů slov pro *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* v to nepočítaje a Stovku krátkých zpráv, Stovku zpráv a Čtyřicítku krátkých zpráv pro ČMF také v úplnosti ne.³⁴ Z hlediska struktury nicméně zaujme, že svou „stovku zpráv“ pro ČMF rozdělil přísně ukázněně šmilauerovsky, a to na I. metodické otázky, II. obecnou lingvistiku, III. indoevropské jazyky, IV. slovanskou filologii, kterou dále dělí např. na starou slověštinu, ruštinu a ukrajinštinu, jazyky západoslovanské, resp. jihoslovanské a podobně, V. a VI. českou filologii, VII. literaturu (je vidět, že filologie pro něj byla synonymem k jazykovědě), VIII. slovenskou filologii a IX. maďarštinu.

28 Věstník České akademie věd, 52, 1943, s. 29–46. ČČF, 2, 1943/44, s. 123–124.

29 Zprac. B. Hála a V. Vážný. Věstník České akademie věd, 52, 1943, s. 63–68. ČČF, 2, 1943/44, s. 124. (Drobné zprávy)

30 Nadpis jsme si vypůjčili od samého Šmilauera pro naši šmilauerovskou monografii (Šmejkalová, 2015). Šmilauer tak původně označil recenzentskou produkci svého učitele J. Janka, zakládajícího redaktora *Časopisu pro moderní filologii* (o něm Vodrážková, 2014).

31 Z. Hampl (1968) ve svém vynikajícím jubilejním článku konstatuje, aniž by se pokusil o vysvětlení, že na obálce posledního dvojčísla ČČF (vydaného po osvobození) se neobjevuje jméno Miloslava Hýska. Domníváme se, že se jednalo o reakci na Hýskovu snad až přílišnou angažovanost v období protektorátu, zejména v Kulturní radě Národního souručenství (srov. např. Piorecká, 2018).

32 Věstník ministerstva školství, 2, 1946, s. 138. ČMF 29, 1946, s. 257.

33 Ad Věda o Slovanech a moskevské Akademii věd. Zpráva podle V. Ditjakina v časopisu *Slavjane*, 1945. ČMF 29, 1946, s. 84–85. O polské slavistice za války a po válce. O přednášce S. Urbaničky ve Společnosti pro slovanský jazykozpyt v Praze 4. dubna 1946. ČMF 29, 1946, s. 257.

34 ČMF 31, 1948, s. 58–66, s. 135–145, s. 215–233, s. 305–315.

Z větších prací pro ČMF napsal za rok 1948 více než 50 příspěvků. Už jen při pohledu na toto číslo je jasné, že jeho tvorbu nelze obsáhnout kompletně (a to se ani neodvažujeme zmíněné mandely, padesátky, stovky a čtyřicítky sčítat). Vybereme tedy.

Šmilauer referoval o dvou slovníčcích, které mu velmi ležely na srdci: Mašíňův–Bečkův *Malý slovník českých synonym*³⁵ a Šimkův *Slovníček staré češtiny*.³⁶ Více pozornosti věnoval také vzpomínce na svého milovaného učitele J. Janka,³⁷ píše dále o obecné lingvistice, hungaristice, etymologii, indoeuropeistice, slavistice a dalších jazycích.³⁸ Snad není třeba více dalších dokladů pro podložení názoru, že *Časopis pro moderní filologii* a Vladimír Šmilauer si navzájem navýsost slušeli.

Velký důraz také kladl na právě se rozvíjející českou, moravskou a slovenskou dialektologii (Bělič, Zaorálek, Kellner, Jančíková, Skutil, Sáňka) i na pokračující výzkumy zvukové stránky jazyka. Věnoval se literatuře, editologii; z významných prací té doby zmiňme snad jen dvě, které nemohl přehlédnout, a to nedocenený *Úvod do stylistiky* J. V. Bečky a *Kapitoly z české poetiky* Jana Mukařovského.

Poslední výraznou lingvistickou vlnou, vůči níž musel Šmilauer na stránkách ČMF zaujmout stanovisko, byly myšlenky marrismu a později Stalinovy stati o jazyce a jazykovědě. Šmilauer zůstává věcný — dané skutečnosti registruje prioritně jen informativně. S marrismem se vyrovnal prostřednictvím recenze sborníku *Sovětská jazykověda* z roku 1949, v níž podal neutrální „stručný soustavný přehled nového učení“ (Šmilauer, 1950), a stalinismus popsal na pozadí zprávy o reorganizaci sovětské vědy a „rozumných požadavků“ na mluvnické vyučování. Stalinovy stati totiž kladly zvýšený nárok na mluvnické, což domácím lingvistům, kteří se zabývali školskými otázkami, do jisté — někdy i značné (Trávníček) — míry konvenovalo (Šmilauer, 1951).³⁹

V roce 1951 se Šmilauerovo jméno objevilo mezi členy redakční rady naposledy. V nově jmenované redakční radě už nefiguruje.

Svůj odchod z redakční rady po roce 1951 dával sám Šmilauer do souvislosti s údajným nátlakem vyvíjeným proti němu Bohuslavem Havránkem, avšak tuto informaci nelze prozatím potvrdit z jiných zdrojů.⁴⁰ Publikačně se v ČMF objevil po zbytek

35 Ad J. Mašíň — J. Bečka, Knižnice KPČJ, sv. 4, Praha, R. Mikuta, 1947. ČMF 31, 1948, s. 138.

36 Ad F. Šimek, Praha: Matices česká — Orbis, 1947. Ibid., s. 138.

37 Jankův odkaz bohemistice. ČMF 31, 1948, s. 10–14.

38 F. Specht, *Der Ursprung der indogermanischen Deklination* (Göttingen 1944). ČMF 31, 1948, s. 219. T. Milewski, *Zarys językoznawstwa ogólnego* (Lublin — Krakov 1947). ČMF 31, 1948, s. 59. O poměru hethitštiny k indoevropským jazykům (O diskusi v americké lingvistice). ČMF 31, 1948, s. 63. J. Vachek, *Obecný zápor v angličtině a v češtině* (Příspěvky k dějinám řeči a literatury anglické, *Prague Studies in English*, sv. 6. Práce z vědeckých ústavů sv. 51. Praha, KU, 1947). ČMF 31, 1948, s. 139. I. Kniezsa, *Magyar-szláv érintkezések* (In *A magyarság és a szlávok*, 1942). ČMF 31, 1948, s. 232–233. V. Machek, *Essai comparatif sur la mythologie slave*. (*Revue des Études slaves* 23, 1947, 48–65). ČMF 31, 1948, s. 220–221.

39 O tom již Šmejkalová, 2015, s. 183–184.

40 „Publikovat jsem směl jen skripta (za něž se tehdy žádný honorář nedával), v SPN měl prof. H. oddané spolupracovníky, zvláště v s. Struškovi a [Rackovi], a tak všechny moje nabídky zůstaly bez odpovědi. Teprve prof. Bělič umožnil, abych od 1966 publikoval knižně.

svého života už jen jednou, a to v roce 1954, kdy díky svým znalostem němčiny a zejména v souvislosti se svým staronovým zaměřením k onomastice referoval o onomastických pracích Rudolfa Fischera (Šmilauer, 1954).

Až do své smrti v roce 1983 tak už v *Časopise pro moderní filologii* nic nepublikoval.

LITERATURA

- ČADA, J. (1942–1943): Linguistický kroužek a škola. *Český časopis filologický*, 1, s. 119–121.
- ČERMÁK, P. (2011): 100 let Časopisu pro moderní filologii. *Časopis pro moderní filologii*, 93, s. 3–21.
- ČERMÁK, P. (2018): Časopis pro moderní filologii jako zrcadlo dějin české moderní filologie. *Časopis pro moderní filologii*, 100, s. 80–91.
- HABIJANEC, S. (2008): Paulinyho teória o vzniku rytmického zákona. *Slovenská reč*, 73, s. 75–88.
- HAMPL, Z. (1968): Nad padesáti ročníky Časopisu pro moderní filologii. *Časopis pro moderní filologii*, 50, s. 129–143.
- HAVRÁNEK, B. (1937): Český „pravopis“ za posledních padesát let. *Slovo a slovesnost*, 3, s. 124–127.
- KREJČÍ, K. (1940): Svaté jméno vlasti. *Časopis pro moderní filologii*, 26, s. 144–157.
- KRAJČOVIČ, R. (1988): *Vývin slovenského jazyka a dialektológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- MACHEK, V. (2011): *Korespondence I–II*. Boček, V. — Malčík, P. (eds.). Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- NOVÁK, L. (1934): Le changement e > a dans les mots slovaques empruntés au hongrois et à l'allemand. *Časopis pro moderní filologii*, 20, s. 242–250.
- ONDREJOVIČ, S. (ed.) (2011): *Ludovít Novák. Tvorca modernej slovenskej jazykovedy a zakladateľ SAVU*. Bratislava: Veda.
- PÁTA, J. (1941): O bulharských jazykovědných pracích, zejména mluvnických. *Časopis pro moderní filologii*, 27, s. 351–360.
- PÁTA, J. (1942): Nové příspěvky k životu a dílu J. V. J. Michla-Drašara. *Časopis pro moderní filologii*, 28, s. 285–292.
- PÁTA, J. (1946): Drobný příspěvek k studiu slovanských osobních jmen. *Časopis pro moderní filologii*, 29, s. 13–20.
- PAULINY, E. (1963): *Fonologický vývin slovenčiny*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- PIORECKÁ, K. (2018): Dobrá česká kniha: kulturní rada a autoregulační tendence v českém literárním prostoru v letech 1938 a 1939. *Česká literatura*, 66, s. 214–262.
- POVEJŠIL, J. (1999): Osmdesát ročníků Časopisu pro moderní filologii, kolik dalších? *Časopis pro moderní filologii*, 81, s. 65–68.
- STANISLAV, J. (1931): Vl. Šmilauer: Slovenské střídnice jerové a změna e, ě [na] a, o. Práce Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě. Svazek I. Praha 1930. 71 str. *Časopis pro moderní filologii*, 17, s. 223–224.
- STANISLAV, J. (1932): *Liptovské nářečia*. Turčiansky Sv. Martin: Slovenská matica.
- STANISLAV, J. (1935): Druhý mezinár. sjezd slovanských filologů ve Varšavě. I. Část lingvistická. *Časopis pro moderní filologii*, 21, s. 89–96.
- STANISLAV, J. (1938): *Československá mluvnice pre odborných učiteľov a vysokoškolákov: (starý a dnešný jazyk: všeobecná časť)*. Praha: Československá grafická Unia.
- ŠMEJKALOVÁ, M. (2010): *Čeština a škola — úryvky skrytých dějin*. Praha: Karolinum.
- ŠMEJKALOVÁ, M. (2015): *Praporu věren i ve ztraceném boji*. Praha: Academia.

ČMF, jehož slavistickou část jsem redigoval, byl omezen, Oběžník Kruhu přátel českého jazyka, byl na intervenci Havránkovu u ministra Kopeckého zastaven.“ (Cit. dle Šmejkalová, 2015, s. 544)

- ŠMEJKALOVÁ, M. (2017): Dva světy jazykovědné bohemistiky v období protektorátu. In: L. ANTOŠÍKOVÁ (ed.) *Zatemněno: Česká literatura a kultura v protektorátu*. Praha: Academia, s. 59–84.
- ŠMILAUER, V. (1930): *Slovenské střídnice jerové a změna e, ě [na] a*, o. Praha: Učená společnost Šafaříkova v Bratislavě. Práce Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě; sv. 1.
- ŠMILAUER, V. (1932): *Vodopis starého Slovenska*. Praha: Učená společnost Šafaříkova. Práce Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě; sv. 9.
- ŠMILAUER, V. (1933): Bol Spiš v XIII. st. polský?. In: *Pavlovi Bujnákoví ctitelia, priatelja, žiaci*. Usporiadala Alžbeta Göllnerová. Bratislava: Nakladateľstvo Academia, s. 28–33.
- ŠMILAUER, V. (1936a): Co se změnilo za padesát let v českém pravopise? *Časopis pro moderní filologii*, 22, s. 120–142, 225–239.
- ŠMILAUER, V. (1936b): Seznam slov, v nichž se změnil český pravopis v posledních padesáti letech (Rejstřík). *Časopis pro moderní filologii*, 22, s. 332–335.
- ŠMILAUER, V. (1938): Prof. Dr. Ján Stanislav: Československá mluvnice pre odborných učiteľov a vysokoškolákov. — Praha–Prešov, Unie, 1938; str. 236, 19 obrázků a mapek v textu, jedna mapová příloha. *Časopis pro moderní filologii*, 24, s. 421–425.
- ŠMILAUER, V. (1939): Zprávy. *Časopis pro moderní filologii*, 25, s. 372–379.
- ŠMILAUER, V. (1940): Tvoření slov suffixem -ule. *Časopis pro moderní filologii*, 26, s. 193–201.
- ŠMILAUER, V. (1950): Nové učení o jazyce (marrismus). *Časopis pro moderní filologii*, 33, s. 97–103.
- ŠMILAUER, V. (1951): Ohlas Stalinových článků v sovětské vědě. *Časopis pro moderní filologii*, 34, s. 58–60.
- ŠMILAUER, V. (1954): Rudolf Fischer, Probleme der Namenforschung an Orts- und Flurnamen im westlichen Böhmen und in seiner Nachbarschaft (VEB, Bibliographisches Institut, Leipzig, 1952). *Časopis pro moderní filologii*, 36, s. 104–106.
- TRÁVNÍČEK, F. (1935): Ke sporným otázkám slovenského hláskosloví. *Časopis pro moderní filologii*, 21, s. 215–216.
- VODRÁŽKOVÁ, L. (2014): Za Josefem Jankem, prvním redaktorem Časopisu pro moderní filologii. *Časopis pro moderní filologii*, 96, s. 134–137.
- WEINGART, M. (1933): Vladimír Šmilauer: Vodopis starého Slovenska. Práce Učené Společnosti Šafaříkovy, sv. 9. Praha a Bratislava 1932. Stran XLIII a 564. *Časopis pro moderní filologii*, 19, s. 308–310.
- WEINGART, M. (1934a): Ján Stanislav: Liptovské nárečia. Vydanie Matice slovenskej. Turč. sv. Martin 1932. Stran 564. 15 obrazů a 12 map. *Časopis pro moderní filologii*, 20, s. 83–89.
- WEINGART, M. (1934b): Pavlovi Bujnákoví. *Časopis pro moderní filologii*, 20, s. 210–212.
- WEINGART, M. (1935): O nejstarších jazykových památkách slovenských. *Časopis pro moderní filologii*, 21, s. 113–126.
- W[EINGART], M. (1936a): Společnost pro slovanský jazykozpyt v Praze. *Časopis pro moderní filologii*, 22, s. 199–200.
- WEINGART, M. (1936b): Ján Stanislav: Pôvod východoslovenských nárečí. Bratislava 1935. Stran 44 (s franc. résumé). (Zvl. otisk z Bratislavy IX.). *Časopis pro moderní filologii*, 22, s. 364–365.